

Мирончук Н.М. Застосування методу проектів у підготовці майбутніх викладачів до самоорганізації в професійній діяльності // Проблеми освіти: зб. наук. праць / Ін-т модернізації змісту освіти МОН України. – Житомир: Вид. О.О.Євенок, 2017. – Вип. 87. – С. 191 – 196.

Мирончук Наталія Миколаївна,

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки,

Житомирський державний університет імені Івана Франка,

mironchuk_nm@i.ua

<http://orcid.org/0000-0002-1360-6381>

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ ПРОЕКТІВ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ДО САМООРГАНІЗАЦІЇ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті з'ясовано сутність та завдання застосування методу проектів у професійній підготовці майбутніх викладачів вищої школи. Визначено мету навчального проектування, розкрито особливості та практичну цінність методу проектів. Зазначено етапи процесу створення практико-орієнтованих проектів: діагностико-прогностичний, конструктивно-моделюючий, пошуково-виконавчий, оцінно-результативний. Показано взаємозв'язок проектної діяльності магістрантів із розвитком у них самоорганізаційних здатностей: умінь цілевизначення, аналітичних, прогностичних, проектувальних, організаційних, вольових, оцінно-рефлексивних. Зазначено тематику проектів з навчальної дисципліни "Основи самоорганізації у професійній діяльності" та показано зміст деяких проектів, розроблених магістрантами.

Ключові слова: *метод проектів, навчальне проектування, самоорганізація, викладач вищого навчального закладу.*

Myronchuk N. M. Application of the Project method in the Preparation of Lecturers for Self-organization in Professional Activities

The formation of competent lecturers needs to increase the search and problem-research orientation of the educational process and the application of practical methods for solving professional problems. The article clarifies the essence and tasks of using the project method in the professional training of future lecturers. The purpose of designing in the learning process is determined; features and practical value of the project method are revealed. The stages of the process of creation of practical-oriented projects are indicated: diagnostic and prognostic; constructive and modeling; search and executive; evaluative and productive.

The author shows the relationship between the student's project activity and the development of their self-organizing skills, such as goal-definition, analytical, predictive, design, organizational, volitional, evaluative and reflexive. The subjects of the projects on the academic discipline "Basics of self-organization in professional activity" are presented. The author gives a brief description of the projects that were developed by the students.

Key words: *method of project, educational planning, self-organisation, lecturer.*

Постановка проблеми. Інноваційні процеси, які відбуваються в системі вищої освіти, визначають потребу формування висококваліфікованого, конкурентоспроможного фахівця,

здатного інноваційно мислити та професійно діяти в умовах освітніх змін, приймати обґрунтовані рішення, застосовувати творчі та варіативні форми поведінки в нестандартних ситуаціях професійної діяльності.

Відтак педагогічний процес потребує особливої організації, з посиленням практичного, міжпредметного та прикладного аспектів, що досягається, як зазначає Н. Дем'яненко [1, с. 57], шляхом переорієнтування змісту та методів підготовки на контекст професійної діяльності, відходу від декларування знань до формування практичних умінь. Передбачається включення в процес навчання проблемних ситуацій, задач, способи і технології розв'язання яких відповідають профілю майбутньої професійної діяльності студентів. Відповідно цілі та діяльнісний характер змісту навчання визначають вимоги до технологій навчання і виховання. Відбувається посилення пошукової та проблемно-дослідницької спрямованості навчального процесу, активізація самостійної роботи студентів у напрямку розв'язання ситуацій, які імітують проблеми професійної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Одним із ефективних засобів професіоналізації навчання студентів у вищому навчальному закладі, за оцінкою дослідників (О. Євсюков, В. Майковська, І. Пальшкова, Н. Матюшенко та ін.), вважається *практико-орієнтований підхід*, який максимально наближує зміст підготовки фахівців до контексту майбутньої професійної діяльності. Його сутність полягає в зорієнтуванні змісту і методів педагогічного процесу (використання навчальних педагогічних ситуацій, проблемних завдань професійного змісту, професійно орієнтованих технологій та ін.) на формування практичних навичок роботи майбутнього фахівця. З-поміж способів практико-орієнтованої діяльності майбутніх викладачів у процесі підготовки у вищому навчальному закладі є їх активна робота зі створення проектів, пов'язаних із самоорганізацією фахівця у професійній діяльності.

Теоретичне обґрунтування методу проектів надано зарубіжними (Д. Дьюї, У. Кілпатрик, М. Кнолл (M. Knoll), Є. Коллінгс та ін.) та вітчизняними (І. Єрмаков, О. Кайдановська, О. Падалка, О. Пехота, С. Сисоева та ін.) педагогами. Різні аспекти педагогічного проектування розглядають у своїх роботах В. Беспалько, К. Приходченко, А. Цимбалару, В. Юсупов, О. Ярошинська та ін., а дослідження особливостей проектувальної функції педагогічної діяльності здійснювали Н. Кузьміна, В. Монахов, В. Сластьонін та ін.

Разом із тим, вважаємо, що спеціальні дослідження та наукове обґрунтування застосування методу проектів у контекстній підготовці майбутніх фахівців до професійно-педагогічної діяльності сприятимуть відображенню їх розвивальних можливостей та розширять практику їх використання задля формування досвіду розв'язання конкретних

життєвих і професійних завдань. Відтак *метою статті* є розкрити сутність та зміст навчального проектування у процесі формування самоорганізаційних здатностей у майбутніх викладачів вищої школи.

Виклад основного матеріалу. За концепцією організації контекстного навчання, зміст професійної підготовки майбутніх викладачів вищої школи відображає систему навчальних проблем, завдань і функцій професійно-педагогічної діяльності. За реалізації *контекстного підходу* в процесі професійної підготовки створюються умови, які сприяють успішній інтеграції майбутніх фахівців у професійне середовище завдяки спеціально спроектованим інформаційним моделям навчання та формам навчальної (навчальної-професійної) діяльності.

Педагогічна технологія “метод проектів” вміщує сукупність дослідницьких, пошукових, проблемних методів, які базуються на творчій активності виконавців проекту.

Метод проектів – система навчання, за якої студенти набувають знань і вмінь у процесі планування й виконання поступово ускладнюваних практичних завдань-проектів [3, с. 79]. О. Ярошинська схиляється до думки, що проектування у професійній педагогічній підготовці може розглядатися як діяльність зі “створення конкретних проектів на основі концептуалізації їх задуму, які передбачають орієнтовні варіанти вмотивованої майбутньої діяльності на основі професійно-особистісних цінностей; безпосередньо спрямовують практичну навчальну діяльність, що охоплює актуалізацію і теоретичне опрацювання освітніх ініціатив, чітко впорядковану послідовність дій, що приводить до інновацій у практиці й прогнозує результати” [5, с. 71].

Мета навчального проектування полягає в створенні педагогом таких умов під час освітнього процесу, за яких формується індивідуальний досвід проектної діяльності студента. Навчальне проектування, перш за все, орієнтоване на самостійну діяльність студентів – індивідуальну, парну або групову, виконання якої відбувається упродовж визначеного часу. Технологія проектування передбачає розв’язання студентом або групою студентів конкретної проблеми, що потребує, з однієї сторони, використання різних методів, засобів навчання, а з іншої – інтегрування знань, умінь із різних галузей знань. Результат роботи над проектом повинен бути значущим: для вирішення теоретичної проблеми має бути віднайдене конкретне вирішення, для практичної проблеми – готовий до упровадження конкретний результат [3, с. 42].

Колектив авторів [3, с. 152-153] виокремлює такі *типи проектів*: дослідницькі, творчі, ігрові, інформаційні, практико-орієнтовані. З метою формування самоорганізаційних здатностей майбутніх викладачів вищої школи ми спрямували їхню діяльність на розроблення *практико орієнтованих проектів*. При цьому зміст проектного завдання було

зорієнтовано на соціальні та професійні інтереси проектантів, а результат проектної діяльності був прогнозований (документ, щоденник, програма, план, рекомендації тощо).

Відтак завданнями проектної діяльності майбутніх викладачів вищої школи у процесі навчання було визначено:

- засвоєння магістрантами необхідних знань та вмінь для розв'язання практичних завдань професійної діяльності;
- сприяння розвитку комунікативних здібностей та самоорганізаційних здатностей;
- удосконалення умінь користуватися дослідницькими прийомами: збирання та аналіз інформації, висунення гіпотез, створення висновків.

Використання методу проектів ґрунтується на діяльнісному підході, що передбачає творчу активність студентів. Метод проектів дозволяє вирішувати завдання формування і розвитку інтелектуальних умінь, критичного і творчого мислення, сприяє ініціативності та нестандартності у підходах до вирішення поставлених завдань.

Аналіз теорії та практики підготовки студентів у вищій школі дав підстави А. Трофименко [4, с. 36-37] визначити такі *особливості проектної роботи* як методу і форми навчання:

- тематика проектів має базуватися на життєвих і професійних питаннях, які є предметом професійного інтересу студентів;
- застосування проектної технології має враховувати роль обох суб'єктів навчання: бути зорієнтованою насамперед на реалізацію інтересів студента, але й забезпечувати підтримку та рекомендації викладача;
- діяльність зі створення проекту має ґрунтуватися на співпраці, а не на конкуренції: студенти можуть працювати самостійно, парами, невеликими групами, усією групою, обмінюючись ресурсними матеріалами, ідеями та досвідом упродовж виконання проекту;
- проектна діяльність призводить до справжньої інтеграції знань, умінь та обробки інформації з різних джерел, відображаючи важливі практичні завдання, які студентам доведеться вирішувати у майбутньому в професійному середовищі;
- проектна діяльність має реальний кінцевий продукт, яким можна поділитися з іншими суб'єктами навчальної діяльності;
- у процесі виконання проекту студенти набувають упевненості у своїх можливостях, мотивовані на успіх, набувають навичок самостійності, поглиблюють знання з конкретної предметної області та поглиблюють/розширюють коло своїх пізнавальних інтересів.

Процес створення практико-орієнтованого проекту відбувається за такими *етапами*:

- 1) діагностико-прогностичний – формулювання теми і мети проекту на основі аналізу практичної реальності та виявлення проблеми;

2) конструктивно-моделюючий – планування діяльності (постановка завдань, визначення джерел, засобів збору та методів аналізу інформації, засобів представлення результатів);

3) пошуково-виконавчий – збір та аналіз інформації, розроблення проекту;

4) оцінно-результативний – представлення проекту, його презентування за встановленими критеріями; обговорення у групі.

Практична цінність використання методу проектів у підготовці майбутніх фахівців полягає в його розвивальній сутності: студенти вчаться використовувати різноманітні джерела інформації для розв'язання проектного завдання, набувають навичок командної роботи, удосконалюють уміння представляти й аргументувати свої позиції щодо поставлених завдань, відтак розвивають свої комунікативні здібності; включені в процес інтегрування знань (внутрі- та міжпредметного); удосконалюють здатність застосовувати теоретичні знання на практиці; розвивають творчі здібності.

На думку Р. Міленкової, упровадження методу проектів має комплексний, багатовимірний характер, при цьому дослідниця, ґрунтуючись на висновках С. Шишова, застерігає від виявлення таких основних помилок у застосуванні цього методу:

- спрощення та банального трактування проекту як алгоритму, який автоматично спонукає до розвитку творчої особистості;

- виявлення догматизму, за якого метод проектів розглядається як єдиний засіб самоосвіти та самовиховання (натомість необхідним є індивідуальний підхід); окрім того, тільки висока дидактична і методична підготовка викладачів дозволяє розширити перспективу та результативність проектного методу;

- вузької спрямованості, яка не враховує необхідності проведення міждисциплінарних проектів, оскільки цінності подальшої самоосвіти виховуються в процесі вивчення різних предметів, використання міжпредметних зв'язків;

- перебільшення оптимізму щодо виключно позитивних можливостей методу проектів: неправильна методика та використання тільки індивідуальних проектів може розвивати індивідуалізм, тому має достатня увага надаватися колективній роботі [2].

Проектна технологія передбачає наявність проблеми, розв'язання якої потребує інтегрованих знань та дослідницького пошуку. Результат діяльності повинен бути теоретично і практично значущим. Відтак виконання навчального проекту надає змогу магістрантам детально вивчити проблему, виявити суперечності та віднайти способи її практичного розв'язання, запропонувати власні алгоритми й технології її розв'язання, знайти оригінальні способи репрезентування результатів власної праці.

Разом із тим, проектна діяльність сприяє вдосконаленню умінь планувати власну діяльність, визначати основні етапи роботи над розробленням проекту, аналізувати та раціонально розподіляти час і особистісні ресурси, мобілізувати власні зусилля на виконання першорядних завдань, аналізувати результати власної діяльності та оцінювати ефективність дій під час створення проекту. Відтак студенти магістратури удосконалюють здатність до особистісної самоорганізації та раціональної організації своєї праці.

Розглянемо детально особливості діяльності майбутніх викладачів вищої школи зі створення проектів під час вивчення навчального курсу “Основи самоорганізації у професійній діяльності”. Програма вивчення навчальної дисципліни зорієнтована на формування у магістрантів здатності до конструктивного і нестандартного вирішення проблемних особистих чи професійних ситуацій із урахуванням соціальних цінностей, на розвиток варіативності дій у професійній діяльності, навичок прогнозування результатів своєї діяльності, формування готовності до систематичної самоосвіти та самовиховання. Система лекцій, семінарів, творчих завдань у межах вивчення дисципліни забезпечує управління процесом розвитку особистості, актуалізацію її творчих задатків, формування навичок особистісно-діяльнісної самоорганізації.

Тематика проектів, розроблюваних магістрантами, є такою: “Самотивація як складова самоорганізації особистості викладача”, “Аутогенне тренування у професійній діяльності”, “Саморегуляція особистісних станів”, “Щоденне планування у професійній діяльності”, “Європейська та східна моделі планування часу: яку обрати?”, “Програма особистісного саморозвитку”, “Щоденник самоаналізу”, “Щоденник професійних перспектив”, “Органайзер часу як засіб раціонального розподілу особистих та предметно-просторових ресурсів”, “Організаційне портфоліо викладача”, “Щоденник тижневого планування”, “Картотеки як органайзери діяльності”, “Організація робочого місця” та ін.

У процесі розроблення проектів теоретичні знання студентів поєднуються з практичною діяльністю; процедура створення проекту спонукає до аналізу й прогнозування власних здобутків, оволодіння методами самоосвіти та самовдосконалення, складання індивідуальних програм саморозвитку. Розробники проектів комплексно використовують загальнопедагогічні, дидактичні та спеціальні знання; на основі аналізу навчальної ситуації та власного досвіду визначають перспективи самоосвітнього пошуку, розширюють і поглиблюють коло гностичних, проектувальних, організаційних та конструктивних умінь.

Викладемо коротко зміст окремих проектів, розроблених студентами магістратури.

Тема проекту 1: “Самотивація як складова самоорганізації особистості викладача”.

Мета: розкриття сутності, значення, змісту та прийомів самотивації.

Форма проекту: “кишеньковий довідник”.

Структурні частини довідника:

- I. Самомотивація як спосіб підтримки власної працездатності.
- II. Аргументи щодо цінності самомотивації.
- III. Правила самомотивації.
- IV. Вправи на самомотивацію у професійній діяльності.
- V. Модель самомотивованого викладача.

Тема проекту 2: “Щоденне планування у професійній діяльності”.

Мета: розкриття сутності та переваг щоденного планування, пошук та розроблення оптимальної структури та змісту щоденника.

Форма проекту: щоденник.

Структурні частини щоденника:

- I. Переваги письмового планування.
- II. Правила планування.
- III. Щоденник планування.
- IV. Графік робочого дня та його аналіз.

Тема проекту 3: “Органайзер часу як засіб раціонального розподілу особистих та предметно-просторових ресурсів”.

Мета: розроблення зручного інструменту обліку та планування індивідуального часу.

Форма проекту: органайзер часу.

Структурні частини органайзера:

- I. Тайм-менеджмент і продуктивність діяльності.
- II. Види органайзерів часу (on-line органайзери, записники, щоденники).
- III. Правила планування часу.
- IV. Етапи створення власного органайзера часу.

Таким чином, різнопланова тематика проектів стимулювала інтерес студентів магістратури до вивчення конкретного педагогічного завдання та проблеми самоорганізації загалом.

Успішність реалізації навчально-виховних завдань у процесі підготовки студентами магістратури проектів забезпечувалася відповідно спланованою та організованою роботою студентів. Включення магістрантів у проектну діяльність спонукало їх до самостійного опрацювання наукової, навчально-методичної та довідкової літератури, розвитку творчого системного мислення, креативної діяльності, сприяло вихованню культури самоорганізації.

Самостійна робота над створенням проектів забезпечує розвиток у магістрантів таких функціональних та особистісних компонентів самоорганізації: мотиваційно-ціннісний,

орієнтувально-цільовий, діагностичний, пізнавально-інформаційний, проектувально-конструктивний, особистісно-мобілізаційний, оцінно-рефлексивний.

Висновки та перспективи подальшої розробки. Таким чином, використання методу проектів при вивченні навчальних дисциплін професійно-педагогічного спрямування у підготовці майбутніх викладачів вищої школи сприяє створенню умов для інформаційного пошуку й засвоєння чи поглиблення фахових знань, вироблення умінь і навичок самоорганізації у професійно-педагогічній діяльності; розвиває критичність і гнучкість мислення; формує здатність до творчого пошуку та інноваційної діяльності.

Проблема застосування методу проектів у професійно-педагогічній підготовці фахівців не є вичерпною. Подальшого обґрунтування потребує результативність розроблення міждисциплінарних проектів, що ґрунтується на використанні міжпредметних зв'язків та розширює перспективу проектного методу.

Література

1. Дем'яненко Н. Н. Моделирование образовательного пространства педагогического университета / Н. Н. Дем'яненко // Вестник ОГУ. – 2013. – № 2 (151). – С. 56–60.

2. Міленкова Р. В. Формування навичок самоорганізації та розробки особистого проекту студента у ВНЗ [Електронний ресурс] / Р. В. Міленкова. – Режим доступу: file:///C:/Users/Downloads/vpm_2010_7_18.pdf

3. Освітні технології: навч.-метод. посіб. / [О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін.] ; за заг. ред. О.М. Пехоти. – К. : А.С.К., 2001. – 256 с.

4. Трофименко А. О. Формування навчальних компетентностей у майбутніх учителів іноземних мов : [монографія] / Трофименко А. О. – Кам'янець-Подільський, 2011. – 198 с.

5. Ярошинська О. О. Проектування освітнього середовища професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи : [монографія] / О.О.Ярошинська. – Умань : ФОП Жовтий О. О., 2014. – 456 с.

REFERENCES (TRASLATED & TRANSLITERATED)

1. Dem'yanenko N. N. Modelyrovanye obrazovatel'noho prostranstva pedahohycheskoho unyversyteta / N. N. Dem'yanenko // Vestnyk OHU. – 2013. – № 2 (151). – S. 56–60.

2. Milenkova R. V. Formuvannya navychok samoorhanizatsiyi ta rozrobky osobystoho proektu studenta u VNZ [Elektronnyy resurs] / R. V. Milenkova. – Rezhym dostupu : file:///C:/Users/Downloads/vpm_2010_7_18.pdf

3. Osvitni tekhnolohiyi: navch.-metod. posib. / [O. M. Pyekhota, A. Z. Kiktenko, O. M. Lyubars'ka ta in.] ; za zah. red. O.M. Pyekhoty. – K. : A.S.K., 2001. – 256 s.
4. Trofymenko A. O. Formuvannya navchal'nykh kompetentnostey u maybutnikh uchyteliv inozemnykh mov : [monohrafiya] / Trofymenko A. O. – Kam"yanets'-Podil's'kyy, 2011. – 198 s.
5. Yaroshyns'ka O. O. Proektuvannya osvith'oho seredovyshcha profesiynoyi pidhotovky maybutnikh uchyteliv pochatkovoyi shkoly : [monohrafiya] / O.O.Yaroshyns'ka. – Uman' : FOP Zhovtyy O. O., 2014. – 456 s.